

capitis puncto ostendam. Si autem priorem partem eligat, profecto nisi Scripturæ ipsi, et omni prudenti rationi contradicere velit, non nisi Ecclesiæ Catholicæ, vel ejus capiti, hanc Spiritus Sancti assistentiam concedere potest, tum quia illi tantum promissa est, ut capite tertio et quarto ostendimus; tum etiam quia hæc assistentia non debet esse per spiritum privatum, sed publicum, et ad communem utilitatem datum, ut paulo post impensius enucleaturi sumus.

15. *Æquali certitudine observat Ecclesia verbum Dei non scriptum ac scriptum.* — Ecclesiæ igitur commissa est Scripturarum custodia, et illi divinitus datum est, ut fideliter, pure ac sincere illas conservet, verasque a falsis, certas ab incertis, et integras a mutilatis discernat; et ideo Augustinus, in lib. contra Epistolam Fundamenti, cap. 5, pronuciare non veretur: *Evangelio non crederem, nisi me Catholica Ecclesiæ commoveret auctoritas.* Ex quo principio ulterius concludimus quod fuerat propositum, nimirum, non minori auctoritate et fidelitate posse Ecclesiam Dei conservare verbum Dei non scriptum, quam ipsas Scripturas. Tum quia promissio illi facta non est limitata ad verbum Scripturæ, sed simpliciter est enunciatum Ecclesiam esse *columnam, et firmamentum veritatis*, et Christus simpliciter promisit Spiritum Sanctum, qui doceat nos omnem veritatem, utique necessariam, vel convenientem Ecclesiæ. Tum etiam quia conjectura illa de verbo transitorio et permanenti, est parvi momenti, posita Spiritus Sancti assistentia et virtute. Imo differentia est fere nulla, quia, licet verbum non scriptum, semel aut iterum prolatum, transitorium sit, tamen ut sæpius repetitum facile conservatur, et ita contingit in corpore Ecclesiæ per frequentem confessionem, ac celebrationem mysteriorum fidei. Unde dici potest, non solum memoria retineri, sed etiam verbis et factis, seu signis externis fidelium sæpe repetitis conservari; quin etiam, licet hoc verbum non sit scriptum in libris canonicis, semper vel in decretis Pontificum et Conciliorum, vel in Patrum monumentis, manet exaratum. Aliunde vero in conservando verbo scripto in sua puritate non fuisset minor difficultas et contingentia, si sola industria et diligentia humana id agendum esset, quia, ut diximus, facile possunt scripta corrumpi vel mutilari, vel nimium mutari propter varias linguarum translationes, aut exemplarium transcriptiones. Igitur in utro-

que verbo necessaria est et sufficiens Spiritus Sancti assistentia, ideoque non minus efficax est ad confirmandam fidem verbum Dei non scriptum, quam scriptum, si utrumque per Ecclesiam sufficienter proponatur.

16. *Auctoritate Patrum traditiones firman- tur.* — Atque hujus veritatis gravissimi testes sunt. Imprimis Irenæus, lib. 3 contra Hæres., c. 4, sic concludit, ex his quæ de traditionibus dixerat: *Non oportet adhuc apud alios querere veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere, cum Apostoli, quasi in depositarium divites, plenissime in eam contulerint omnia, quæ sunt veritatis, ut omnis quicumque velit, sumat ea ea potum vitæ. Hæc est enim vitæ introitus, omnes autem reliqui fures sunt et latrones.* Declaransque amplius sufficientiam verbi non scripti, in hunc modum interrogat: *Quid autem si nec Apostoli quidem Scripturas reliquissent nobis, nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt iis quibus committebant Ecclesias?* Et in exemplum adducit multas gentium nationes, quæ fidem Christi susceperunt, priusquam scriberetur, et per plures annos sola traditione eam retinuerunt, prius quam Scripturas reciperent.

17. Huic accedat Augustinus, qui in dict. c. 5 contra Epistolam Fundamenti, post verba citata, statim prudentissime interrogat: *Quibus ergo obtemperavi dicentibus: Credite Evangelio; cur eis non obtemperem dicentibus mihi: Noli credere Manichæo?* quod nos mutato nomine dicere possumus: Noli credere Luthe- ro, aut Calvino. Et deinde prosequitur: *Flige quid velis; si dixeris: Crede catholicis, ipsi me movent ut nullam fidem accommodem vobis. Quapropter non possum illis credens, nisi tibi non credere. Si dixeris: Noli Catholicis credere, non recte facies me cogere ad Manichæi fidem, quia ipsi Evangelio, Catholicis prædicantibus, credidi.* Quo argumento sectarios omnes, et eorum sectatores convincit Augustinus, ut vel Evangelio credere non debeant, utique quod Evangelium sit, vel reliqua, quæ Ecclesia Catholica docet, credere debeant, quia negare non possunt quin Evangelium ab Ecclesia habeant, et sine ulla ratione illi præbeant auctoritatem in suscipiendo Evangelio, non vero in aliis quæ docet. Unde subjungit idem Augustinus: *Si dixeris: Recte credidisti laudantibus Evangelium, sed non recte illis credidisti vituperantibus Manichæum (vel, quod perinde est, Calvinum), usque adeo me stultum putas ut, nulla reddita ratione, quod vis credam, quod non vis non cre-*

dam? quod postea late et eleganter prosequitur. Et similem discursum habet lib. de Util. cred., cap. 14.

18. Est etiam insignis locus apud eundem Augustin., lib. 1 contra Cresconium, cap. 32 et 33, ubi et sua auctoritate, et manifesto exemplo eandem confirmat veritatem. Agit enim ibi de non rebaptizandis rite ab hæreticis baptizatis, docetque esse dogma fidei, ut revera est, et prius dicit: *Sequimur sane nos in hac re etiam canonicarum auctoritatem certissimam Scripturarum.* Et postea subjungit: *Quamvis hujus rei certe de Scripturis canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen Scripturarum, etiam in hac re, a nobis tenetur veritas, cum hoc facimus, quod jam univærsæ placuit Ecclesiæ, quam ipsarum Scripturarum commendat auctoritas, ut quoniam sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit hujus obscuritate questionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine ulla ambiguitate sacra Scriptura demonstrat.* In quibus verbis imprimis confirmat Augustinus quod supra dixi, non omnem veritatem de fide credendam, proxime et (ut sic dicam) formaliter in Scriptura contineri, quamvis remote quælibet veritas possit in Scriptura fundari, quatenus ipsa Scriptura auctoritatem traditionis et Ecclesiæ commendat. Deinde testatur hic Augustinus, Ecclesiam esse judicem controversiarum quæ circa res fidei moventur, posseque sua auctoritate confirmare, et certam reddere traditionem, de qua prius fuerat dubitatum. Unde obiter colligo quam inconstanter faciant, qui aliquos libros ut canonicos recipiunt, et alios æque ab Ecclesia probatos a canone rejiciunt, quia olim de illis dubitatum fuit. Unde etiam rex Angliæ, qui in sua præfatione ita loquitur, vel in eadem est inconstantia, vel certe convincitur se non aliqua certa et indubitata regula, sed sola humana conjectura duci ad hos libros admittendos, et illos rejiciendos a canone, et consequenter de neutris eorum, nec de contentis in illis habere certam fidem et vere christianam, sed tantum humanam conjecturam et opinionem.

19. *Exemplis tandem veritas confirmatur.* — Denique ex dictis verbis Augustini habemus veritatem positam optimo exemplo confirmatam. Nam semel rite baptizatum iterum baptizandum non esse, licet prior baptismus ab hæretico datus fuerit, veritas est de fide christiana tenenda, quamvis in Scriptura sacra expressa non sit. Simile exemplum addu-

cere possumus, quod (ut existimo) nec Protestantibus Anglicani recusant: nimirum, infantes quoad valorem recte et convenienter baptizari, quod cum non inveniatur in libris canonicis scriptum, ex traditione per Ecclesiam approbata receptum est, ut sentit August., ep. 28, et l. 4 de Baptis., c. 24, et l. 10 Gen. ad lit., c. 23, et lib. 3 de Peccat. mer., a c. 6; cum Cypr., ep. 59; et Orig., hom. 8 in Levit., et hom. 14 in Lucam. Est et aliud exemplum de perpetua virginitate Deiparæ, quod licet multi ex novis hæreticis, seu Protestantibus, fortasse non admittant, rex tamen respuere non videtur, cum illam in p. 43 Præfationis, B. Virginem appellet. Et quicquid alii senserint, nobis satis est dogma illud unanimi consensu a Patribus esse traditum: Quos, ut alibi dixit Augustinus, oportet ut populi christiani vestris prophæticis novitatibus anteposant, eisque potius eligant adherere, quam vobis. Nam, ut inferius addit¹, quod invenerunt in Ecclesia, tenuerunt; quod didicerunt, docuerunt; quod a Patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt. Quo nihil aptius dici potuit, vel ad commendandam auctoritatem traditionum ex origine, vel ad declarandum quomodo communis Patrum consensus cum traditione conjunctus sit. Videri etiam potest idem August., lib. 1 contra Julian., c. 2; Hieronym., ep. 50 ad Pammach. pro lib. contra Jovinian., et in lib. contra Helvidi. Atque hæc videntur de hoc puncto satis esse, ut liqueat Scripturam, licet in suo ordine sit magnum fidei fundamentum, non tamen esse per se sufficientem quoad nos, sine adminiculo traditionis et Ecclesiæ, quod magis ex sequenti capite fiet manifestum.

20. *Explicantur aliqui Patres qui videntur parum traditionibus fovere.* — Contra hanc veritatem, ex Scripturis vel ratione nihil invenio cui respondere necessarium sit. Ex Patribus autem aliqua notare et exponere oportet; Basilius enim, homil. de Vera ac pia Fide, signum superbiæ certissimum esse dicit, eorum, quæ scripta sunt, aliquid rejicere, aut eorum, quæ non scripta, introducere. Sed vel loquitur de additione in ipsa Scriptura, aliquid apocryphum illi addendo; nam inferius ait prohibuisse Apostolum, ne quid eorum, quæ in divinis litteris habentur, dematur, aut, quod absit! addatur; vel intelligit de introductione privata, et facta sine auctoritate in ipsa Scriptura probata. Nam alias constat ipsum

¹ August., 2 contra Julian., c. 1 et 10.

Basilium maxime commendare traditionem non scriptam, lib. 2 de Spiritu Sancto, cap. 27 et 28. Et in eundem sensum referri debet quod ait in Morali, reg. 26: *Quidquid dicimus vel facimus, testimonio Scripturæ confirmari debere*, utique proxime, vel remote, ut ipse diserte declaravit, in Regul. 1, ex brevioribus.

21. Sic etiam intelligendus est Augustinus, l. 3 contra Petili., c. 6, cum exponens illud Pauli: *Si Angelus de cælo*, etc., addit, *præterquam quod in Scripturis legalibus et Evangelicis accepistis*, utique proxime, vel remote; nam ipse alibi exposuit, quod est contra Ecclesiam, esse contra Scripturam. Sic etiam dicit, lib. 2 de Peccator. merit., c. ult., in re obscura nihil esse audendum, non adjuvantibus certis clarisque Scripturæ documentis. Quidquid enim Ecclesia docet, adjuvatur certis Scripturæ documentis. Præterquam quod Augustinus tractat de rebus obscurissimis non definiendis humana præsumptione; quæ autem traditione approbata recipiuntur, nec obscurissima dici possunt, nec humana præsumptione introduci.

22. Allegari præterea solet Hieron., Matt. 23, quia de quadam opinione dicit: *Quia de Scripturis non habet auctoritatem, eadem facilitate contemnitur, qua probatur*. Sed ibi loquitur de quadam historia, scilicet, de occisione Zachariæ, Patris Joannis Baptistæ, inter templum et altare, quæ ad traditionem, vel Ecclesiæ definitionem non pertinebat. Solent etiam allegare hæretici Hieronymum, Aggæi 1 dicentem: *Sermo Dei percussit, quæ sine auctoritate et testimonio Scripturarum dicuntur*. Sed Hieronymus, circa id: *Et vocavi siccitatem*, etc., contra hæreticos agit, qui absque auctoritate Scripturarum: *Quædam* (ait) *quasi traditione apostolica sponte reperiunt atque confingunt*; ubi potius tacite admittit cum Scriptura traditionem apostolicam, reprehendit autem eos, qui sponte et sine fundamento illam confingunt.

CAPUT X.

EX FUNDAMENTO ET RATIONE CREDENDI REGIS ANGLIÆ, IPSUM NON ESSE FIDEI VERE CHRISTIANÆ DEFENSOREM, OSTENDITUR.

1. Rex Angliæ jacit fundamentum credendi propriam scientiam. 2 ad Tim. 1 et 2, et indicat Tertull., de Præscrip., et Nazian., orat. 22, et optime Vincent. Lyrin., c. 27 et sequen-

tibus. — In hoc capite tractanda est alia pars fundamenti fidei regis Angliæ, qui dum optat alios Principes Christianos esse qualis ipse est, collocantes, scilicet, fundamentum fidei in certa scientia, quam ipsi ex Scripturis accipient, pervolutando illas, certum esse ostendit, a se partam scientiam Scripturæ, pro fidei suæ fundamento jecisse. Ex hoc ergo fundamento, et ratione credendi Scripturis, colligo, eum fidem vere christianam non tenere, nedum defendere. Et imprimis occurrit statim admonitio Pauli ad Timotheum: *O Timothee, depositum custodi* (utique fidei et doctrinæ, ut ipsemet Apostolus, in 2 ad Timoth. epist., declaravit), *de vitans profanas vocum novitates, et oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam profitentes, circa fidem exciderunt*. Nam ex prædictis verbis regis collatis cum verbis Pauli, statim apparet hoc regi accidisse, quod Paulus prædixit, nimirum per *falsi nominis scientiam*, quam profitetur, a vera fide aberrare. Nam, ut ibi recte Chrysostomus, *quando aliquid propriis cogitationibus gignitur* (præsertim in divinis mysteriis, et rebus ad fidem spectantibus), *scientia non est*; merito ergo vocatur *falsi nominis scientia*, et omnium errorum occasio, propter magnam, quam denotare solet, præsumptionem. Et ideo de istis certam scientiam promittentibus dicit Augustinus, eadem Apostoli verba in tract. 97 in Joan., circa finem, expendens: *Nihil sic amant isti, quam scientiam promittere, et fidem rerum verarum, quas credere parvuli præcipiuntur, velut imperitiam deridere*. Proinde (in eodem tractatu, circa principium, præmisit prudentissime) *caute, maxime qui parvuli estis, et adhuc alimentis lacteis indigetis, ne hominibus deceptis ac deceptoribus aurem curiosam præbeat ad incognita scienda, cum mentes invalidas habeatis ad vera et falsa dijudicanda*. Et infra, vanitatem eorum, qui, cum sint ignari veritatis, promittunt scientiam veritatis, comparat mulieri stultæ et clamosæ, et nihil omnino scienti, de qua dixit Salomon, Proverb. 9: *Sedit in foribus domus suæ super sellam in excelso urbis loco, ut vocaret transeuntes, qui est parvulus declinet ad me*, etc., eandemque comparisonem late prosequitur.

2. Temeritas est hanc intelligentiam sibi arrogare. — Præterea interrogare libet, quid per certam scientiam rex intelligat. Non est enim verisimile ut de illa certa scientia more philosophorum loquatur, ut significat claram

et evidentem rerum cognitionem, cum per se omnibus pateat, ex lectione Scripturarum, non comparari evidentem cognitionem rerum, seu mysterious quæ in eadem Scriptura referuntur, ideoque eademmet Scriptura fidem exigit suæ veritatis, non visionem. Imo ipsamet docet fidem esse de his quæ non apparent, ad Hebr. 11, et ideo Petrus, 2 canonica, c. 1, dixit: *Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene factis attendentes tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies illucescat, et Lucifer oriatur in cordibus vestris*. Non potest ergo promitti nec postulari propria, id est, evidens scientia, quæ sit fidei fundamentum. Neque etiam per certam scientiam intelligere rex potuit ipsamet fidem, quæ et certa est, et, quatenus est excellens quædam cognitio, solet interdum nomine scientiæ (generali quadam ratione accepto) appellari, ut 2 Cor. 5: *Scimus quoniam si terrestris domus*, etc.; non potuit (inquam) rex in hoc sensu loqui: nam super hac certa scientia dicit esse fidei fundamentum collocandum; aliud ergo est fides, aliud certa scientia, in qua fundatur. Per certam ergo scientiam certum et indubitatum Scripturæ sensum intelligere videtur. Duo enim accurate distinxit Augustinus, lib. 12 Confess., c. 23, dicens: *Duo video dissensionum genera oboriri posse, cum aliquid a nuntiis veracibus per signa enuntiatur, unum de veritate rerum, alterum de ipsius, qui annuntiat, voluntate*; et c. 24, ponit exemplum in verbis Moysi: *In principio creavit Deus cælum, et terram*, dicens se fidenter dicere, Deum in verbo suo creasse visibilia et invisibilia, non tamen ita fidenter dicere, hoc intendisse Moysem per verba illa. Rex autem Angliæ e contrario significat se certa scientia consecutum esse, quid Moyses vel alius scriptor canonicus scribere voluerit, et in hac scientia fundare certam fidem rerum, quæ in tali scriptura continentur. Et quod mirabilius est, ad hunc modum fidei omnes christianos principes invitat, eisque tacite similem scientiam promittit, si divinas litteras evolvant.

3. Audiat vero Augustinum in dicto lib. 12, c. 25, dicentem ad Deum: *Plue mihi mitigationes in cor, ut patienter tales feram, qui non mihi hoc dicunt, quia divini sunt, et in corde famuli tui* (id est Moysi) *viderunt, quod dicunt, sed quia superbi sunt, nec noverunt Moysi sententiam, sed amant suam, non quia vera est, sed quia sua est*. Et infra: *Ista te-*

meritas non scientia, sed audacia est, nec visus, sed typus eam peperit. Et Vincent. Lirinensis, c. 14, postquam multis verbis depinxerat hæreticos dicentes: *Nobis actoribus, nobis principibus, nobis expositoribus, damnate quæ tenebatis, relinquite antiquam fidem*, etc., subjungit: *Horreo dicere, sunt enim tam superba, ut ne refelli quidem sine piaculo posse videantur*. Sufficit ergo nobis verba Pauli adversus hanc scientiam objicere, dicentis ad Roman. 12: *Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, et unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei*: quem locum tractans Irenæus, lib. 5 Contra hæres., cap. 20, legit: *Sed sapere ad prudentiam, censeatque ibi contineri admonitionem et cautionem ab hæreticis, de quibus ait: Qui confitentur semetipsos habere agnitionem boni et mali, et super Deum, qui fecit eos, jaculantur sensus suos impios*. Supra igitur sentiant, quam est mensura sensationis. Sapere igitur ad prudentiam, dicit esse ab his cavere: *Ne manducantes* (inquit) *illorum agnitionem eam, quæ plus quam oportet sapit, projiciamur de paradiso vitæ, per quem Ecclesiam intelligit, de qua prius dixerat: Confugere oportet ad Ecclesiam, et ejus sinu educari, et Domini Scripturis enutriri; plantatus est enim Ecclesie paradisi in hoc mundo; ab omni ergo ligno paradisi escas manducabitis, ait Spiritus Dei, id est, ab omni divina Scriptura manducate, super elato autem sensu ne manducaveritis, neque tetigeritis universam hæreticam dissensionem*. Quis autem elatiorem habet sensum eo, qui præsumit se certa scientia sensum Scripturæ Sacræ, eam tantum pervolutando, acquisivisse?

4. *Sacra pagina non potest absque Doctore germane exponi*. — Interrogo enim ulterius a rege, quo Doctore, quo dicit, hanc certam scientiam Scripturæ consecutus sit, et aliis comparandam offerat. Respondebit, ut opinor, quod alius apud Augustinum¹: *Cum legerem, per me ipse cognovi*; hoc enim significat, cum ait: *Neque super aliorum incertis opinionibus, sed vestra ipsorum certa scientia fidei fundamenta collocare*. Sed quid Augustinus? prosequitur et dicit: *Itane est? nulla imbutus poetica disciplina Terentium Maurum sine magistro attingere non auderes, etc. Tum in eos libros, qui quoquo modo se habeant, sancti tamen, divinarumque rerum pleni, prope totius generis humani confessione diffamantur,*

¹ De Utilit. credendi, cap. 17.